

Naročnina mesečno
25 Din, za inozem-
stvo 40 Din — ne-
deljska izdaja ce-
loletno 120 Din, za
inozemstvo 140 Din

Uredništvo je v
Kopitarjevi ul. 6/III

Telefoni uredništva: dnevna služba
2050, — nočna 2996, 2994 in 2050

SLOVENEK

Z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Izhaja vsak dan zjutraj, razen
ponedeljka in dneva po prazniku

Ček. račun: Ljub-
ljana št. 10.650 in
10.349 za inrate;
Sarajevo št. 7563,
Zagreb št. 39.011,
Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitar-
jeva 6, telefon 2992

Strahote bodoče vojne

Radij, čudežno odkritje Curijevo, vsebuje tudi v neznatnih količinah velikanske zaloge energije. Vendar pa nima ta lastnost praktičnega pomena, ker je vezana na dolga, stotisoletna obdobja. Če bi se človeštvu posrečilo pospešiti razpad radijskega atoma in ga omogočiti v krajšem času, bi zadostovalo nekoliko gramov radija za desetletni pogon naših električnih postaj, železnic, parnikov, strojev. Ali pa bi lahko izrabilo človeštvo po svoji lepi navadi to čudežno zmožnost za razdiranje in uničenje kot gorostasno, do sedaj nepoznano eksplozivno snov. Na srečo človeštvo še ne vlada radioaktivne energije, zato pa pozna tehniko strupenih plinov, ki so jo strokovnjaki izpolnili do neslutene stopnje. Uničenje grozi vsemu prebivalstvu napadene dežele tudi v najglobljem zaledju. V »Times«-ovi prilogi slika eden od voditeljev angleškega generalnega štaba sledečo popolnoma realno sliko sodobnega zračnega napada: »Neke noči bo planilo štiri ali pet tisoč neslišnih, v veliki višini nevidnih letal z brzino 200 do 300 km na uro na naša mesta, ne da bi počakalo na katerokoli vojno napoved. Kdo bi se danes zmenil za te srednjeveške vjudnosti? Vsako letalo bo vrglo vsaj po eno bombo s kakimi 800 kg trinitrotoluola. Sedanji aparati so tako točni, da lahko zadene letalo iz višine 2000 m dimnik poljubne oklopnice. Sleherna bomba bo lahko uničila najbolj razsežno londonsko četrt. To ni nobena domišljija, temveč odstavek iz poročila omenjenega častnika parlamentarnemu zrakoplovnemu odboru.

Drugi strokovnjak dodaja: »Vpoštevati moramo tudi plinske strupene bombe ali izstrelke z bacili kuge, kolere in sličnih nalezljivih bolezni. Evropska vojna ministrstva že zdaj popolnoma obvladajo to tehniko, in smo celo zaplenili v Afganistanu slične bombe moskovskega izvora. Torej bo uničila bodoča vojna pred vsem središče dežele s stolnicami in univerzami vred. Podmornice bodo takoj pričele potapljati vse nevarne in sovražne ladje. Države, ki kupujejo živila na tujem, bodo po nekaj tednih mesech obsojene na lakoto. Nihče ne ve za nobeno sredstvo, kako omiliti grozote zračne vojne. Njeno prokletstvo — izvaja vodilni angleški letalec, polkovnik Moore — je v tem, da ni zaščite pred nenadnim napadom. Vojaske izvedenec »Timesa« meni, da bi v slučaju vojne vojno ministrstvo storilo najbolje, če bi naročilo naglo učinkujočega strupa, da ga razdeli med prebivalstvo takoj po vojni napovedi. Samo na ta način bi mirne ljudi lahko obvarovalo mučne smrti od strupenih plinov sredi gorečih hiš...

Neki »Timesov« čitatelj je ob tej priliki pofagal, naj Društvo narodov zrakoplovstvo in gradnjo novih letal sploh prepove. »Ni dvoma, — tako piše — da vse ugodnosti zračnega prometa ne odtehtajo niti ene tisočinke nesreče, ki jih bo prinesla bodoča zračna vojna. Saj bo ponižala vse človeštvo na stopnjo jamskega človeka: vsi se bodo morali zariti pod zemljo, da uidejo letalec. Kakor ne damo otrokom v roke strelnega orožja, tako moramo tudi človeštvo odvzeti letala, če še ni doraslo, da jih lahko rabijo. A ta dobro mišljeni nasvet je seveda ostal glas vpiljočega v puščavi: kdo bo zaželel tehnični napredek in posebno vojno tehniko? In vse govornice o »poštenih« vojni po pravilih, ki dovoljujejo to, pa prepovedujejo ono, pomenijo zdaj prazne marnje, pravilice za nepoboljšljive idealiste. To smo omenili zato, da se razume eden izmed mnogih vzrokov, ki nagibajo evropske državnike k temu, da se na vsak način skušajo izogniti bodoči vojni. Ta vzrok je psihološkega značaja, namreč strah pred uničevalnostjo bodoče vojne. To sta poudarjala tudi Briand in Henderson v svojih znamenitih govorih, dne 11. t. m. na seji Društva narodov. Ne samo angleški vojaški izvedenci in politiki navajajo to v svojih člankih o tem problemu, ampak tudi francoski.

Tako je na primer nedavno nastopil z zanimivim člankom o bodoči vojni znani francoski politik Caillaux. »Iztrgimo se!« kliče rojakom, »strojnice, težki topovi, podmornice, so zadnjič odločili med svetovno vojno. Če pa bo človeštvo zopet hotelo vojno, bo odločala kemija, plini. V letih 1914—1918 so umirali milijoni vojakov po frontah. A leta XYZ (upajmo, da nikoli ne bo stalo v kalendarju) bo uničeno tudi vse mirno prebivalstvo, in ni moči, ki bi ga obvarovala pogibelji. Pri strokovnjakih sem opazoval novi strašni plin ki prepoji polt in okuži krvotok, ne da bi povzročil katerekoli rane. Žrtve zastrupljenja ničesar ne opazi, a nenadno jo popadejo hudi krči, in potem se ji za vselej, nezdravljivo omrači um. Ta »nori plin«, glavno bodoče orožje, ni namenjen samo za fronto, temveč velja pred vsem v lastno varnost zazibanemu lahkovernemu zaledju...« Caillaux poziva vse človeštvo in vse vodilne osebnosti, naj razumejo nevarnost in za vselej prepovedo vojno. »Ni mogoče ustaviti znanstvenega napredka. Tehnika izumi vedno nove in bolj izdatne načine uničevanja. Zdj ne gre za katerokoli zmago, temveč za vesoljno smrt. Če nečemo, da se bo izpremenila zemlja v puščavo, moramo popolnoma ustaviti oboroževanje. Brezvestna znanost je duševna smrt, tako je dejal že Rabelais. »Kakor so nekoč uklenili Prometeja, ki je ljudem prinesel ogenj ter z njim opustošenje in požare, tako bo zdaj treba ukleniti novega Prometeja, znanost. Sicer si bo človeštvo podpisalo smrtno obsodbo.«

Caillauxove slike vpepeljenih mest in sto-tisočnih znorelih množic so pretresljive, toda njegova logika šepa. Prometej, ki je ljudem prinesel ogenj, ni mislil samo na požare in požiganje. Saj pomeni leti ogenj ustvarjanje, razvoj, domate ognjišče. Znanost, ki ustvarja strupene pline, deluje istočasno zoper boleznim in elementarne nesreče. Kemija ne deluje samo za vojno, pospešuje tudi mirno industrijo in poljedelstvo. Prometej ne zasluži okov. Ukleniti je treba one, ki zlorabljajo

„Pošast vojne se še vedno prikazuje“

Nadaljni mirovni govori na ženevski konferenci

Ženeva, 12. sept. as. Na današnji seji Društva narodov sta nizozemski zunanji minister Belaert van Blockland in danski zun. minister dr. Munch pozdravila Briandovo inicijativo. Nizozemski zun. minister je pri tem poudarjal, da polaga posebno važnost na najožjo zvezo evropske unije z Društvom narodov, dočim je danski zun. minister, ki je tudi poudarjal, da mora biti skupno delovanje evropske unije organizirano v Društvu narodov, pa je posebej zahteval, da se morajo te unije udeležiti vse evropske države, tudi če niso članice Društva narodov. V ostalem pa je dr. Munch predložil napovedano resolucijo nizozemske, švedske, norveške, švicarske, estonske, latvijske, finske in danske vlade, s katero zahtevajo te vlade radi sporov o tolmačenju izvrševanja klauzule o največjih ugodnostih, da se ta problem reši mednarodno. Naglašal je, da bi se s tem, če bi se izvedla klauzula o največjih ugodnostih omejila, kar zahtevajo nekatere države, povzročila nevarna negotovost v mednarodnem gospodarskem življenju in zbudilo nezaupanje v vrednost mednarodnih dogovorov. Nizozemski zunanji minister je izjavil, da bi se moral boj proti protekcionizmu vršiti s čisto drugačnimi sredstvi, če hoče Društvo narodov res doseči svoj cilj. Tudi Briandov načrt se more posrečiti samo tedaj, če bi bila duševnost narodov mnogo manj kot dosedaj pod vplivom posebnih interesov, mnogo bolj pa pod vplivom mednarodne skupnosti. Nadalje je obžaloval, da je propadlo toliko gospodarskih pogajanj med vladami in da ni videti nobenega napredka v vprašanju razorožitve. Pošast vojne se še vedno prikazuje.

Južno afriški ministrski predsednik Herzog je naglašal, da je v Južni Africi zanimanje za Društvo narodov izredno veliko. Tudi Južna Afrika zasleduje dogodke v Evropi in vidi z obžalovanjem, da se evropske vlade vedno bolj oborožujejo, dočim bi narodi radi videli razorožitev. Končno je še govoril kanadski poslanik v Washingtonu Ferrara, ki je trdil, da prav dobro razume pokret za Panevropo. Panamerikanizem je popolna negacija kontinentalnega egoizma. Mnogi evropski interesi se ne tičejo

samo Evrope, temveč tudi drugih kontinentov, posebno pa držav, ki dobavljajo sirovine in agrarne proizvode. Oceani ne smejo deliti sveta, temveč morajo posamezne dele vezati med seboj.

Za gospodarsko zblizanje

Ženeva, 12. sept. as. Na današnji popoldanski seji Društva narodov je med drugimi govoril tudi avstrijski zvezni kancler dr. Schober, ki je na Briandov memorandum v glavnem plediral za program gospodarskega zblizanja evropskih držav. Za tako gospodarsko zblizanje ima baš Avstrija največ razumevanja, ker je svoječasno Avstroogrška monarhija združevala deset narodov in bila s tem takorekoč že Panevropa v minijaturi. Po njegovem mnenju sta za to primerni dve poti: 1. pot, po kateri je doslej šlo Društvo narodov, ki pa je predolga za Avstrijo, 2. združitev onih držav, ki imajo enake interese in potrebe, ki se med seboj izpopolnjujejo, kar se zdi uspešnejše. Skliceval se je na več sosednih držav, protestiral pa proti temu, da se takim političnim združitvam daje političen značaj, kakor n. pr. gospodarski mali antanti, ker so med agrarnimi državami tudi države z različnimi smernicami.

Belgijski zunanji minister Huismans je predlagal, da naj se za izvršitev panevropske ideje ustanovijo gotovi organi Društva narodov za gotove evropske naloge. Zastopal je francosko-belgijsko stališče varnosti, grajal gospodarski protekcionizem in neuspeh zadnjih gospodarskih konferenc. Končno je izjavil, da bi države končno morale izbrati med protekcionistično izolacijo in pametnim skupnim postopanjem. Gospodarska pot je ravno tako važna, kakor splošna varnost. Končno je Huismans glasno svaril proti mirovnemu defetizmu.

Navdušenje Francozov

Pariz, 12. sept. as. Pariški listi soglasno hvalljo včerajšnji dan v Ženevi kot odlični triumf Briandove misli o Panevropi. Tako piše »Matine«, da je Briandov uspeh najboljša zagotovitev, da postaja misel o Panevropi realnost. »Ere Nouvelle« piše: »Kar se je zgodilo včeraj, se ne more več razdreti. Tudi »Petit Parisien« piše, da je kljub vsem težkostim pri proceduri postalo uresničenje panevropske ideje nedvomno. V Parizu so zadovoljni tudi s tem, da

je Henderson vsaj v načelu pristal na idejo Panevropske. Tako pripominja tudi »Ere Nouvelle«, da Henderson daleko ni bil več tako nepristopen za idejo. »Petit Journal« izjavlja, da je bil Hendersonov govor namenjen samo za to, da bi pridobil čas. »Journal« pa pravi, da je bil Hendersonov govor samo pletlo za nemško tezo o razorožitvi, ki si jo je prisvojil.

Sporazum v saarskem vprašanju

Pariz, 12. sept. as. Čuje se, da sta Briand in dr. Curtius našla končnooljavni kompromis v saarskem vprašanju. Po tem kompromisu be vladna komisija v saarskem ozemlju ugotovila, da je sedaj vojaško zavarovanje železniških prog v saarskem ozemlju odveč, ker je treba vzdržati samo normalni promet. Ta posel pa lahko opravlja policija. Zato se bo umaknila v enem ali 2 mesecih zadnja četa 250 mož francoskih železniških varnostnih čet, ko se bo pomnožilo saarsko orožništvo. Saarska komisija pa si bo pridržala pravico, da sme zahtevati ojačenje iz lotarijskih garnizij, če bi nastale stavke ali drugačne težkoče.

Schober se pogaja z Benešom in Marinkovičem

Dunaj, 12. sept. as. Posebni poročevalec lista »Neues Wiener Tagblatt« poroča iz Ženeve, da je avstrijski zvezni kancler dr. Schober po včerajšnjem sestanku z dr. Benešem dames zopet govoril s čehoslovanskim zun. ministrom in nadaljeval pogajanja za regionalne gospodarske dogovore, ki pa že zaradi tega ne obetajo končnega rezultata, ker države Male antante med seboj nimajo enotnega naziranja o važnih točkah gospodarskega problema. Dr. Schober se bo danes ali jutri razgovarjal o carinsko političnih vprašanjih tudi z jugoslovanskim zun. ministrom dr. Marinkovičem ter se čuje iz jugoslovanskih virov, da se bodo zopet obnovila že dvakrat prekinjena pogajanja o carinski reviziji.

Protiitalijanske demonstracije

Razburjenja češkoslovaške javnosti narašča

Praga, 12. sept. as. Včeraj zvečer je bila v Pragi improvizirana protiitalijanska demonstracija. Zbralo se je več sto ljudi, ki so peli vseslovaške pesmi v središču mesta in korakali pred italijansko poslaništvo na Mali Strani. Kljub temu, da je policija poslopje zastražila, so demonstrantje ubili nekoliko oken. Končno se je policiji posrečilo razgneti demonstrante.

Praga, 12. sept. as. Razburjenje češkoslovaške javnosti proti Italiji narašča vedno bolj. Po dogodkih pri italijanskem poslaništvu, na katerem so bila razbita 4 okna in je množica vzklikala: »Doli s fašizmom, doli s tlačanjem narodov!« itd., so pozno ponoči še druge skupine demonstrantov hodile po glavnih ulicah mesta in vzklikale: »Za

Jugoslavijo in proti Italiji!« Tudi listi še vedno višjejo proti Italiji. Tako je narodno socijalistično »Česke Slovo« objavilo na prvi strani z debelimi črkami stavek: »Slovani, mislite vedno na to, da ste za italijanski fašizem samo psi!«

Praga, 12. sept. as. Danes zvečer so bile na Vavčevskem trgu nove demonstracije proti Italiji. Zbralo se je več sto ljudi, ki so vzklikali proti Italiji. Policija je nastopila hitro, razpršila demonstrante in aretirala več oseb.

Kakor poročajo listi, se bodo napovedana zborovanja proti italijanskemu fašizmu le vršila, toda ne kot javna, temveč kot zaključena zborovanja.

Po aretaciji poljskih opozicionalcev

Preprečeni protestni shodi — Za koga bo delavstvo?

Varšava, 12. septembra. AA. Včeraj je poskušala socialistična stranka organizirati demonstracije zaradi aretacije nekaterih bivših narodnih poslancev centuramašev in levičarjev. Demonstracije so se popolnoma izjalovile. Delavske mase so bile popolnoma mirne in ravnodušne. Tako proklamacija za splošno stavko, ki naj bi bila objavljena jutri, zaradi očitnega neuspeha ne bo objavljena.

Varšava, 12. sept. as. Po aretaciji voditeljev opozicije je odredila vlada, očitno zato, da pomiri delavstvo, da se zviša državni fond za podpiranje brezposelnosti za 15 milijonov zlotov, in sicer kljub temu, da se je v zadnjih mesecih zmanjšalo število brezposelnih, ki sedaj ne znaša niti

200.000. V Lodzu je vlada skušala, da bi preprečila nameravano znižanje delavskih mezd. Kljub temu pa organizacije pozivljajo delavce, da se udeležijo demonstracij proti vladi, ki jih nameravajo prirediti prihodnjega nedeljo.

Varšava, 12. sept. as. Včeraj je bil aretiran v Krakovu še en voditelj socialistov in en voditelj narodnih demokratov. V Varšavi so bili preprečeni shodi, ki so jih nameravali sklicati v nedeljo pod milim nebom, tako da se bodo smele napovedane demonstracije vršiti samo v zaprtih lokalih. Verjetno je, da bo vlada enake odredbe izdala tudi po deželi, posebno ker je na deželi razpoloženje opozicije deloma še ostrejšo, kakor v glavnem mestu.

Habsburške senzacije

Praga, 12. sept. as. »Pravo Liduc« trdi v svoji jutranji številki, da sta bila bivša cesarica Zita in prestolonaslednik dne 18. avgusta, ko je bila prelošena na Madžarskem pripravljena, res na Madžarskem, čeprav samo pol dneva. List navaja naslednje podrobnosti: »Dne 18. avgusta je pasiral Fiatov avto z označbo »HBKV 35« avstrijsko mejo, prihajajoč iz Italije. Pasiral je mejno kontrolo pri

njegov nebeški ogenj. Strupeni plini niso rodili vojne. Zalibog je obstojala tudi poprej. Rešitev je samo v novi mednarodni miselnosti, duševnem preporodu, v želji po miru pa narodni in socialni pravičnosti, ki bi za vselej onemogočila vojno. Tehnika je samo pomožno orodje pri spopadu, toda odloči ali prepreči ga politika. Zločinec zato v danem slučaju ni tehnika, ampak oni, ki z brutalno in krivično nekulturno in nekrščansko politiko izzove vojno. Razen evangelijske resnice ni nobene druge rešitve pred pogibeljo, ki čaka človeštvo.

St. Gotthardu in se odpeljal v Szombathely. Že v prvih popoldanskih urah pa se je avto vrnil. Do avstrijske meje ga je spremljal grof Mikos. Potniki avtomobila so imeli potniške liste madžarskega generalnega konzulata v Madridu. Sofer je imel potni list na ime Szallay. V avtomobilu je sedel mlad duhovnik grof Weyher, proštr dr. Ernez, prof. Blasewicz in nuna Marija Sztarayi. O tem, kaj se je zgodilo pri povratku, molčijo avstrijske oblasti, vendar je gotovo, da ju ugotovile prava imena potnikov. Mlad duhovnik je bil nadvojvoda Oton, nuna je bila bivša cesarica Zita, profesor Blasewicz pa je identičen z madžarskim polkovnikom Puchbergerjem, ki so ga madžarski legitimisti prideliše Otonu. Grof Mikos je Zito in Otona zopet odpeljal nazaj, ko je spoznal nevarnost, da ju bodo na Madžarskem spoznali. »Pravo Liduc« dostavlja, da bo madžarski poslanik v Madridu Matuska odstavljen s svojega mesta, ker ni odgovoril na vprašanje svoje vlade, ali se Oton in Zita nahajata v Leiqueitju.

Dunajska vremenska napoved. Različno oblačno, ponekod nevihte. Nestanovitno vreme.

Slava artilerijskega polka kraljeve garde

Belgrad, 12. septembra. Danes dopoldne se je na Topčideru vršila slava artilerijskega polka kraljeve garde. Pred artiljerijsko vojašnico so dospeli najprej poveljniki kraljeve garde divizijski general Maksimović, vojni minister general Hadžić. Kmalu po 10 je z avtomobilom prišel predsednik vlade general Peter Živković, za njim pa zastopniki vlade.

Točno ob pol 11 je godba kraljeve garde intonirala državno himno v znak, da prihaja Nj. Vel. kralj, ki je prišel v spremstvu vojvode Bojovića. Cerkevne obrede je izvršil za pravoslavne prota Jovanović, za katoličane Medved, za muslimane Salić. Po blagoslovitvi kolača je bil defile mimo Nj. Vel. kralja, vlade in generalnega štaba. Nato je bil prigriček, ki se ga je udeležil Nj. Vel. kralj, ki je izrazil svoje zadovoljstvo nad strogo disciplino kraljeve garde in zbranim gostom nazdravil. Odgovoril mu je polkovnik kraljeve garde Popović.

Protesti Slovencev v Ameriki proti fašistični justici

London, 12. sept. z. Iz Newyorka poročajo, da nameravajo slovenske organizacije v Ameriki prirediti velike protestne manifestacije proti razsodbi v tržaškem procesu.

Seja VZS

Belgrad, 12. sept. AA. Seja vrhovnega zakonodajnega sveta se bo vršila 17. sept. v Belgradu. Na dnevnem redu je razprava o nekaterih zakonskih predlogih iz resorja ministrstva za socialno politiko in narodno zdravje ter gradbeni zakon

Načrt zakona o umetniških šolah

Belgrad, 12. septembra. AA. Ministrstvo prosvete je izdelalo načrt zakona o umetniških šolah. Po načrtu tega zakona so tehnične šole prosvetne ustanove za strokovno izobrazbo in obdelovanje vseh panog čiste in uporabne umetnosti ter glasbene in gledališke umetnosti. Te šole bodo pod vrhovnim nadzorstvom ministrstva prosvete.

Razprava o davku na poslovni promet

Belgrad, 12. sept. z. V finančnem ministrtvu se je pod predsedstvom pomočnika ministra dr. Dušana Letice vršila konferenca o pravilniku k davku na poslovalni promet. Konferenci so prisostvovali zastopniki gospodarskih organizacij iz vse države. Po referatu Letice se je razvila diskusija, ki se je v glavnem gibal okrog potreb, da se v pravilniku olajšajo bremena tega skupnega davka na poslovni promet, pri čemer se računa z veliko krito v državi.

